

Відгук
отримано 26.8.2023 року
Голова спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.043
доктор філологічних наук,
професор

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.043
у Київському університеті імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професору,
професору кафедри української мови
факультету української філології, культури і
мистецтва
Стишову Олександрові Анатолійовичу

Стишов О.А.
[Підпис]

ВІДГУК

офіційного опонента

Костусяк Наталії Миколаївни,

доктора філологічних наук, професора,
завідувача кафедри української мови та лінгводидактики
факультету філології та журналістики

Волинського національного університету імені Лесі Українки
про дисертацію

Кучер Альони Сергіївни

«Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

1. Актуальність дослідження.

Сучасну лінгвоукраїністику вирізняє скерованість на багатоаспектний аналіз тексту загалом та визначення функційно-категорійних, комунікативно-прагматичних, емоційно-оцінних, експресивних та інших особливостей різнорівневих мовних одиниць, які його структурують, зокрема. Нові ідеї, зорієнтовані на досягнення вітчизняних та зарубіжних науковців, слугують вагомим підґрунтям для внесення певних коректив в усталені схеми дослідження мовної структури й дають змогу відійти від її одновимірного розгляду, що посилює наукову вартість праць такого спрямування. Задекларована парадигма превалює в дисертації А. С. Кучер «Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка», актуальність якої визначає потреба опису виражальних маркерів синтаксичного рівня з огляду на прагматичний, когнітивно-психологічний, антропоцентричний параметри й експресивізацію, що скеровує до розв'язання низки дискусійних проблем. Крім того, не менш актуальною видається необхідність оновленої інтерпретації авторського стилю Івана Франка.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

А. С. Кучер запропонувала оригінальну концепцію, зорієнтовану на різноаспектне дослідження синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка з акцентом на їхні стилістичні функції та взаємодію з одиницями морфологічного та лексичного рівнів. Грамотно збалансувавши пріоритетні в науковій парадигмі теоретичні засади, здобувачка зреалізувала новаторський підхід до опису комунікативно-прагматичної організації художнього тексту Івана Франка. Зосередження уваги на меті спілкування, особливостях взаємодії та взаємовпливу учасників комунікативного акту, адресатно-адресантній дихотомії посприяло виявленню специфіки аналізованих висловлень. Заслуговує схвалення застосований структурно-семантичний аспект, який дав змогу створити типологію синтаксичних засобів, визначити динаміку їхнього використання та роль в експресивізації текстів різних періодів творчості письменника. Важливим вважаємо акцентування на різних параметричних характеристиках розглядуваних синтаксичних одиниць – їхній семантичній, морфологічній та стилістичній інтерпретації.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Дослідження А. С. Кучер має вагому теоретично-практичну цінність. Воно слугує суттєвим внеском у теорію мови, удокладнює відомості про комунікативно-прагматичну спеціалізацію синтаксичних одиниць, розширює уявлення про їхній змістовий потенціал, структурні параметри, засоби мовного вираження, стилістичну роль. Отримані результати сприятимуть глибшому пізнанню мови прозових творів Івана Франка зокрема та виявленню тогочасних мовно-літературних традицій загалом. Праця, поза сумнівом, стане вагомим методологічним підґрунтям для студіювання ідіостилю інших письменників і скеровуватиме до створення оновлених моделей інтерпретації їхнього доробку.

Матеріал дисертації має перспективу використання в навчально-педагогічній та науковій діяльності, він може слугувати основою підручників і посібників із синтаксису та стилістики сучасної української літературної мови, а також комунікативної лінгвістики та прагмалінгвістики.

4. Наукове обґрунтування результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані в дисертації результати дослідження, висновки та рекомендації чіткі й науково обґрунтовані. Їхню об'єктивність забезпечив укладений корпус фактичного матеріалу – «13963 синтаксичних засоби експресивізації в художніх текстах І. Франка, які репрезентують творчість письменника різних періодів» (с. 26). Мета та підпорядковані їй завдання успішно зреалізовані. Опрацювавши значний обсяг наукової літератури (218 найменувань), А. С. Кучер задекларувала власну позицію в розв'язанні дискусійних питань. Засадничим принципом студіювання вона обрала пріоритетні в лінгвоукраїністиці

комунікативно-прагматичний й антропоцентричний виміри, які дали змогу повно, усебічно й по-новому проаналізувати різні за статусом, структурними та стилістичними параметрами синтаксичні одиниці. Важливість і повноту дослідження забезпечують досить інформативні додатки.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

А. С. Кучер успішно впоралася з усіма науковими завданнями, у реалізації чого важливу роль відіграла система обраних і вміло застосованих методів та прийомів дослідження, зокрема пошуково-бібліографічного, історико-ретроспективного, описового, порівняльного, методів наскрізного виписування, моделювання, а також дистрибутивного, трансформаційного, семантичного, функційно-прагматичного, стилістичного та психолінгвістичного аналізу художніх текстів.

Запропонований алгоритм студіювання може слугувати основою для інших типологічно схожих праць. Заслугує схвалення манера викладу матеріалу та відредагованість тексту.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Достатньо переконливою є апробація основних положень дослідження. Виступи на 14 наукових конференціях різного рангу, опубліковані авторкою 10 одноосібних статей, серед яких 5 у фахових виданнях України, а також 2 праці у співавторстві цілком віддзеркалюють зміст дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура дисертації А. С. Кучер «Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка» оптимальна й відповідає чинним вимогам. У вступній частині здобувачка обґрунтувала потребу опису структурно-семантичних та функційних ознак синтаксичних засобів, наголосила на необхідності виявити механізми реалізації їхнього прагматичного потенціалу в художніх текстах Івана Франка, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретичне та практичне значення праці, зацентрувала на її апробації. Архітектоніка основної частини дисертації зумовлена задекларованими вісьмома завданнями.

У першому розділі відповідно до чинних вимог Альона Сергіївна розв'язала низку загальнотеоретичних питань, зосередила увагу на історії формування лінгвопрагматики, схарактеризувала теоретико-методологічний апарат її дослідження, зупинилася на кореляції семантичного та прагматичного рівнів, умотивувала багатовекторність інтеракції учасників комунікації, визначила головні синтаксичні засоби, що увиразнюють український художній текст. Аналітичний огляд наукової літератури засвідчив добру обізнаність здобувачки з лінгвістичними студіями, які відповідають проблематиці дисертації. Обравши прагматичний підхід

до опису синтаксичних одиниць, Альона Сергіївна визначила обсяг понять *прагматика* та *лінгвопрагматика* (с. 39–40), висловила міркування про доцільність інтерпретації мовних явищ у дихотомії *когнітивний – прагматичний аспекти* та про взаємозумовленість семантики й лінгвістичної прагматики (с. 45–46). Заслуговує поцінування толерантна дискусія про кваліфікаційні ознаки номінативних речень, називного уявлення й називного теми. Дослідниця науково вмотивувала близькість цих синтаксичних одиниць, водночас наполягла на потребі їхнього розмежування (с. 64–65).

Логічним упорядкуванням та ґрунтовністю лінгвістичного потрактування вирізняється *другий розділ* дисертації, у якому А. С. Кучер схарактеризувала сегментовані конструкції. На основі вибудованих аргументів авторка змодельовала типологію називного теми й називного уявлення, зорієнтовану на їхні структурні параметри та лексико-граматичне оформлення (с. 101–109). Цікавими вважаємо спостереження над різновидами парцельованих і приєднувальних конструкцій, які схарактеризовано з огляду на реалізацію авторських інтенцій (с. 109–140). Цілком логічний, на нашу думку, розподіл парцельованих синтаксичних одиниць відповідно до ступеня інтенсивності вираження парцеляції на ядерні та периферійні, а також прийнятною видається їхня диференціація, зорієнтована на синтаксичну роль, структуру та інші ознаки парцелята.

Інформативно ємний й науково переконливий *третій розділ* дисертації, присвячений дослідженню особливостей еліптичних і нечленованих речень та речень із синтаксичним повтором, які, на переконання А. С. Кучер, «створюють потужний корпус одиниць експресивного синтаксису й набувають системного характеру функціонування» (с. 145) у творах І. Франка. У цій частині праці авторка дотримується чіткого алгоритму: вона описує еліптичні речення в контексті емотивності художнього тексту, аналізує нечленовані конструкції з огляду на частиномовну належність та прагматичний потенціал. Високої оцінки заслуговує морфологічно-компонентне моделювання позбавлених членування синтаксичних одиниць. Здобувачка продемонструвала неабияку скрупульозність, ґрунтовно виділивши 138 структурних типів конструкцій нечленованого різновиду, дібраних із творів І. Франка. Про хист ретельного лінгвіста свідчить параграф, у якому проаналізовано синтаксичний повтор та з'ясовано його прагматичні ознаки у творах Івана Франка. Переконливою вважаємо двовекторну схему його дослідження, пов'язану з автомовленням та мовленням персонажів.

Дисертантка цілком обґрунтовано зосередила увагу на розміщенні різнорівневого синтаксичного повтору, що дало змогу виділити контактний, дистантний та суміжний його різновиди, у цьому контексті схарактеризувала такі стилістичні фігури, як анафора та епіфора, крім того, зацентрувала на нетипових випадках вживання повторюваних одиниць. Опис синтаксичного повтору крізь призму його компонентного складу вможливив вирізнення дво-, три-, чотири-,

п'ятикомпонентних синтаксичних повторів, серед яких статусу найпродуктивніших надано двокомпонентним.

Після кожного розділу подано висновки, що коротко систематизують його зміст. Логічно й всеохопно представлено результати дослідження в загальних висновках, які є логічним підсумком тексту дисертації та свідченням успішного розв'язання завдань.

Виклад матеріалу чіткий і послідовний. У праці подано значну кількість ілюстративного матеріалу, що не обтяжує тексту й слугує доказом висунутих теоретичних положень.

8. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

А. С. Кучер сумлінно поставилася до написання дисертації, а також публікацій, у яких апробовано головні результати дослідження. Поршень академічної доброчесності не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, висловимо певні *міркування та пропозиції*, які переважно мають рекомендаційний характер і спонукають до дискусії:

1. Окреслюючи наукову новизну, А. С. Кучер зазначає, що «у роботі належну увагу приділено ролі категорій формально-граматичного аспекту речення в теорії актуального членування та прагматичного вираження» (с. 28). Як засвідчує матеріал праці, прагматичний вимір послідовно представлений у дисертації, натомість акцент на актуальному членуванні фрагментарний (переважає в параграфах про називний теми й називний уявлення), що вважаємо перспективою для наступних наукових досліджень здобувачки.

2. На с. 105–106 А. С. Кучер наголошує на своєрідності лексичного наповнення називного теми в межах опрацьованих творів і зазначає, що його реалізація пов'язана з: «1) іменниками на позначення назв осіб: *«Ну, ну! Наложниця!.. («Перехресні стежки»); 2) іменниками на позначення власних назв: – А, пан Вагман! Рідкий гість!.. («Перехресні стежки»); – Бенедьо! Той, що у мене нафтарню мурував?.. («Борислав сміється»); 3) іменники (іменниками. – Н. К.), що позначають різні події, заходи, поняття зі сфери матеріального виробництва, побутової сфери тощо: *Нарада! Нарада! Нарада!.. («Борислав сміється»); 4) абстрактні іменники (абстрактними іменниками. – Н. К.): – Ха, ха, ха! Вірна увага («Перехресні стежки»)*» (с. 105–106). На нашу думку, варто було б чіткіше окреслити семантику номінацій, що формують першу й другу, а також третю й четверту групи, оскільки їхній значеннєвий діапазон частково перетинається. Як засвідчує ілюстративний матеріал, другу групу, подібно до першої, також структурують назви осіб, а в третьому й четвертому пунктах подано речення*

із субстантивами, що мають абстрактне значенням, хоч цей критерій названо як визначальний для номінацій четвертої групи.

Принагідно вважаємо за потрібне з'ясувати, чи завжди в моделюванні НТ і НУ беруть участь субстантиви в називному відмінку та з огляду на які параметричні характеристики до формальних засобів їхнього репрезентації дослідниця зараховує заперечний займенник *нічого* (*нічогісінько*) (с. 103–104).

3. На с. 152 читаємо: «ЕР з пропуском дієслів типу *треба, можна, потрібно* тощо в досліджуваних творах зафіксовано лише кілька випадків». Хочемо уточнити, які критерії взяла за основу Альона Сергіївна, надавши саме такого частиномовного статусу цим словам. Як відомо, мовні одиниці аналізованого зразка зазвичай зараховують до прислівників, рідше кваліфікують як слова категорії стану. Наприклад, Л. І. Коломієць й А. В. Майборода в академічному виданні «Сучасна українська літературна мова. Морфологія» (Київ, 1969) за редакцією І. К. Білодіда вважають їх предикативними прислівниками (с. 440–443), К. Г. Городенська у колективній праці «Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія» (Київ, 2017) – «перехідними одиницями між модальними і предикативними прислівниками» (с. 538), В. О. Горпинич у «Морфології української мови» (Київ, 2004) – словами категорії стану (станівником) (с. 239).

4. Поодинокі, проте виявляємо деяку невідповідність між теоретичним та ілюстративним матеріалом. Зокрема, у п. 3.3.1.2.1 «Синтаксичний повтор означень» подано речення *Матій між тим засвітив каганець з жовтого бориславського воску, і в його світлі лиця зібраних рінників видавались жовтими та понурими, мов лиця трунів* («Борислав сміється») (с. 197), у якому виділені прикметники (*жовтого, жовтими*) виконують різну синтаксичну роль: в означальній позиції перебуває тільки перший, а другий структурує складений іменний присудок.

У п. 3.3.1.2.3 «Синтаксичний повтор обставин» Альона Сергіївна описує засоби експлікації повторюваних обставин, серед яких цілком аргументовано розглядає дієприслівниковий зворот. На підтвердження висунутого теоретичного положення подає речення, що, на нашу думку, потребують додаткового коментаря: – *Батьки наші навчали нас, що, хочячи зачати якесь діло щасливо, хочячи довершити єго щасливо і хочячи уживати єго плодів щасливо, треба передовсім з'єднати собі духів місця* («Борислав сміється»); *І справді, вона сиділа на лавочці, все вдивлена в його вікно, немов ждала його. Коли наблизився, вона не здивувалася і не збентежилась, немов ждала його* («Перехресні стежки») (с. 204–205). Варто уточнити, що перша конструкція містить повтор не відокремлених поширених обставин, а опорних та деяких залежних компонентів, які їх моделюють. У двох наступних реченнях виділений фрагмент *немов ждала його* не має ознак дієприслівникового звороту.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Висловлені зауваження й питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. А. С. Кучер вдалося зреалізувати новаторський підхід до опису художнього мовлення І. Франка, усебічно схарактеризувати обрані синтаксичні одиниці, з'ясувати їхній функційно-прагматичний потенціал у контексті мовностилістичної еволюції творів письменника, що дає підстави вважати дисертаційну працю цілісним, науково виваженим, завершеним дослідженням, результати якого знайдуть віддзеркалення теоретичному й застосовному мовознавстві та лінгводидактиці.

11. Загальна оцінка дисертації й наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з огляду на дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Альони Сергіївни Кучер відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а Альона Сергіївна Кучер заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та лінгводидактики
факультету філології та журналістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КОСТУСЯК

ПІДПИС *Наталії Костусяк*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету *Людмила Сивцова Л.В.*
«19» 10

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 26.133.043

у Київському університеті імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук, професору,
професору кафедри української мови
факультету української філології, культури і
мистецтва

Стишову Олександрові Анатолійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента

Костусяк Наталії Миколаївни,

доктора філологічних наук, професора,
завідувача кафедри української мови та лінгводидактики
факультету філології та журналістики

Волинського національного університету імені Лесі Українки
про дисертацію

Кучер Альони Сергіївни

«Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

1. Актуальність дослідження.

Сучасну лінгвоукраїністику вирізняє скерованість на багатоаспектний аналіз тексту загалом та визначення функційно-категорійних, комунікативно-прагматичних, емоційно-оцінних, експресивних та інших особливостей різнорівневих мовних одиниць, які його структурують, зокрема. Нові ідеї, зорієнтовані на досягнення вітчизняних та зарубіжних науковців, слугують вагомим підґрунтям для внесення певних коректив в усталені схеми дослідження мовної структури й дають змогу відійти від її одновимірного розгляду, що посилює наукову вартість праць такого спрямування. Задекларована парадигма превалює в дисертації А. С. Кучер «Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка», актуальність якої визначає потреба опису виражальних маркерів синтаксичного рівня з огляду на прагматичний, когнітивно-психологічний, антропоцентричний параметри й експресивізацію, що скеровує до розв'язання низки дискусійних проблем. Крім того, не менш актуальною видається необхідність оновленої інтерпретації авторського стилю Івана Франка.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

А. С. Кучер запропонувала оригінальну концепцію, зорієнтовану на різноаспектне дослідження синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка з акцентом на їхні стилістичні функції та взаємодію з одиницями морфологічного та лексичного рівнів. Грамотно збалансувавши пріоритетні в науковій парадигмі теоретичні засади, здобувачка зреалізувала новаторський підхід до опису комунікативно-прагматичної організації художнього тексту Івана Франка. Зосередження уваги на меті спілкування, особливостях взаємодії та взаємовпливу учасників комунікативного акту, адресатно-адресантній дихотомії посприяло виявленню специфіки аналізованих висловлень. Заслугує схвалення застосований структурно-семантичний аспект, який дав змогу створити типологію синтаксичних засобів, визначити динаміку їхнього використання та роль в експресивізації текстів різних періодів творчості письменника. Важливим вважаємо акцентування на різних параметричних характеристиках розглянутих синтаксичних одиниць – їхній семантичній, морфологічній та стилістичній інтерпретації.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Дослідження А. С. Кучер має вагому теоретично-практичну цінність. Воно слугує суттєвим внеском у теорію мови, удокладнює відомості про комунікативно-прагматичну спеціалізацію синтаксичних одиниць, розширює уявлення про їхній змістовий потенціал, структурні параметри, засоби мовного вираження, стилістичну роль. Отримані результати сприятимуть глибшому пізнанню мови прозових творів Івана Франка зокрема та виявленню тогочасних мовно-літературних традицій загалом. Праця, поза сумнівом, стане вагомим методологічним підґрунтям для студіювання ідіостилю інших письменників і скеровуватиме до створення оновлених моделей інтерпретації їхнього доробку.

Матеріал дисертації має перспективу використання в навчально-педагогічній та науковій діяльності, він може слугувати основою підручників і посібників із синтаксису та стилістики сучасної української літературної мови, а також комунікативної лінгвістики та прагмалінгвістики.

4. Наукове обґрунтування результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Сформульовані в дисертації результати дослідження, висновки та рекомендації чіткі й науково обґрунтовані. Їхню об'єктивність забезпечив укладений корпус фактичного матеріалу – «13963 синтаксичних засоби експресивізації в художніх текстах І. Франка, які репрезентують творчість письменника різних періодів» (с. 26). Мета та підпорядковані їй завдання успішно зреалізовані. Опрацювавши значний обсяг наукової літератури (218 найменувань), А. С. Кучер задекларувала власну позицію в розв'язанні дискусійних питань. Засадничим принципом студіювання вона обрала пріоритетні в лінгвоукраїністиці

комунікативно-прагматичний й антропоцентричний виміри, які дали змогу повно, усебічно й по-новому проаналізувати різні за статусом, структурними та стилістичними параметрами синтаксичні одиниці. Важливість і повноту дослідження забезпечують досить інформативні додатки.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

А. С. Кучер успішно впоралася з усіма науковими завданнями, у реалізації чого важливу роль відіграла система обраних і вміло застосованих методів та прийомів дослідження, зокрема пошуково-бібліографічного, історико-ретроспективного, описового, порівняльного, методів наскрізного виписування, моделювання, а також дистрибутивного, трансформаційного, семантичного, функційно-прагматичного, стилістичного та психолінгвістичного аналізу художніх текстів.

Запропонований алгоритм студіювання може слугувати основою для інших типологічно схожих праць. Заслугує схвалення манера викладу матеріалу та відредагованість тексту.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Достатньо переконливою є апробація основних положень дослідження. Виступи на 14 наукових конференціях різного рангу, опубліковані авторкою 10 одноосібних статей, серед яких 5 у фахових виданнях України, а також 2 праці у співавторстві цілком віддзеркалюють зміст дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура дисертації А. С. Кучер «Прагматика синтаксичних засобів у художніх творах Івана Франка» оптимальна й відповідає чинним вимогам. У вступній частині здобувачка обґрунтувала потребу опису структурно-семантичних та функційних ознак синтаксичних засобів, наголосила на необхідності виявити механізми реалізації їхнього прагматичного потенціалу в художніх текстах Івана Франка, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, теоретичне та практичне значення праці, зацентрувала на її апробації. Архітектоніка основної частини дисертації зумовлена задекларованими вісьмома завданнями.

У *першому розділі* відповідно до чинних вимог Альона Сергіївна розв'язала низку загальнотеоретичних питань, зосередила увагу на історії формування лінгвопрагматики, схарактеризувала теоретико-методологічний апарат її дослідження, зупинилася на кореляції семантичного та прагматичного рівнів, умотивувала багатовекторність інтеракції учасників комунікації, визначила головні синтаксичні засоби, що увиразнюють український художній текст. Аналітичний огляд наукової літератури засвідчив добру обізнаність здобувачки з лінгвістичними студіями, які відповідають проблематиці дисертації. Обравши прагматичний підхід

до опису синтаксичних одиниць, Альона Сергіївна визначила обсяг понять *прагматика* та *лінгвопрагматика* (с. 39–40), висловила міркування про доцільність інтерпретації мовних явищ у дихотомії *когнітивний – прагматичний аспекти* та про взаємозумовленість семантики й лінгвістичної прагматики (с. 45–46). Заслуговує поцінування толерантна дискусія про кваліфікаційні ознаки номінативних речень, називного уявлення й називного теми. Дослідниця науково вмотивувала близькість цих синтаксичних одиниць, водночас наполягла на потребі їхнього розмежування (с. 64–65).

Логічним упорядкуванням та ґрунтовністю лінгвістичного потрактування вирізняється *другий розділ* дисертації, у якому А. С. Кучер схарактеризувала сегментовані конструкції. На основі вибудованих аргументів авторка змодельовала типологію називного теми й називного уявлення, зорієнтовану на їхні структурні параметри та лексико-граматичне оформлення (с. 101–109). Цікавими вважаємо спостереження над різновидами парцельованих і приєднувальних конструкцій, які схарактеризовано з огляду на реалізацію авторських інтенцій (с. 109–140). Цілком логічний, на нашу думку, розподіл парцельованих синтаксичних одиниць відповідно до ступеня інтенсивності вираження парцеляції на ядерні та периферійні, а також прийнятною видається їхня диференціація, зорієнтована на синтаксичну роль, структуру та інші ознаки парцелята.

Інформативно ємний й науково переконливий *третій розділ* дисертації, присвячений дослідженню особливостей еліптичних і нечленованих речень та речень із синтаксичним повтором, які, на переконання А. С. Кучер, «створюють потужний корпус одиниць експресивного синтаксису й набувають системного характеру функціонування» (с. 145) у творах І. Франка. У цій частині праці авторка дотримується чіткого алгоритму: вона описує еліптичні речення в контексті емотивності художнього тексту, аналізує нечленовані конструкції з огляду на частиномовну належність та прагматичний потенціал. Високої оцінки заслуговує морфологічно-компонентне моделювання позбавлених членування синтаксичних одиниць. Здобувачка продемонструвала неабияку скрупульозність, ґрунтовно виділивши 138 структурних типів конструкцій нечленованого різновиду, дібраних із творів І. Франка. Про хист ретельного лінгвіста свідчить параграф, у якому проаналізовано синтаксичний повтор та з'ясовано його прагматичні ознаки у творах Івана Франка. Переконливою вважаємо двовекторну схему його дослідження, пов'язану з автоматизуванням та мовленням персонажів.

Дисертантка цілком обґрунтовано зосередила увагу на розміщенні різнорівневого синтаксичного повтору, що дало змогу виділити контактний, дистантний та суміжний його різновиди, у цьому контексті схарактеризувала такі стилістичні фігури, як анафора та епіфора, крім того, зацентувала на нетипових випадках вживання повторюваних одиниць. Опис синтаксичного повтору крізь призму його компонентного складу вможливив вирізнення дво-, три-, чотири-,

п'ятикомпонентних синтаксичних повторів, серед яких статусу найпродуктивніших надано двокомпонентним.

Після кожного розділу подано висновки, що коротко систематизують його зміст. Логічно й всеохопно представлено результати дослідження в загальних висновках, які є логічним підсумком тексту дисертації та свідченням успішного розв'язання завдань.

Виклад матеріалу чіткий і послідовний. У праці подано значну кількість ілюстративного матеріалу, що не обтяжує тексту й слугує доказом висунутих теоретичних положень.

8. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

А. С. Кучер сумлінно поставилася до написання дисертації, а також публікацій, у яких апробовано головні результати дослідження. Поршень академічної доброчесності не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи результати дослідження, висловимо певні *міркування та пропозиції*, які переважно мають рекомендаційний характер і спонукають до дискусії:

1. Окреслюючи наукову новизну, А. С. Кучер зазначає, що «у роботі належну увагу приділено ролі категорій формально-граматичного аспекту речення в теорії актуального членування та прагматичного вираження» (с. 28). Як засвідчує матеріал праці, прагматичний вимір послідовно представлений у дисертації, натомість акцент на актуальному членуванні фрагментарний (переважає в параграфах про називний теми й називний уявлення), що вважаємо перспективою для наступних наукових досліджень здобувачки.

2. На с. 105–106 А. С. Кучер наголошує на своєрідності лексичного наповнення називного теми в межах опрацьованих творів і зазначає, що його реалізація пов'язана з: «1) іменниками на позначення назв осіб: *«Ну, ну! Наложниця!.. («Перехресні стежки»);* 2) іменниками на позначення власних назв: *– А, пан Вагман! Рідкий гість!.. («Перехресні стежки»); – Бенедьо! Той, що у мене нафтарню мурував?.. («Борислав сміється»);* 3) іменники (іменниками. – Н. К.), що позначають різні події, заходи, поняття зі сфери матеріального виробництва, побутової сфери тощо: *Нарада! Нарада! Нарада!.. («Борислав сміється»);* 4) абстрактні іменники (абстрактними іменниками. – Н. К.): *– Ха, ха, ха! Вірна увага («Перехресні стежки»)*» (с. 105–106). На нашу думку, варто було б чіткіше окреслити семантику номінацій, що формують першу й другу, а також третю й четверту групи, оскільки їхній значеннєвий діапазон частково перетинається. Як засвідчує ілюстративний матеріал, другу групу, подібно до першої, також структурують назви осіб, а в третьому й четвертому пунктах подано речення

із субстантивами, що мають абстрактне значенням, хоч цей критерій названо як визначальний для номінацій четвертої групи.

Принагідно вважаємо за потрібне з'ясувати, чи завжди в моделюванні НТ і НУ беруть участь субстантиви в називному відмінку та з огляду на які параметричні характеристики до формальних засобів їхнього репрезентації дослідниця зараховує заперечний займенник *нічого* (*нічогісінько*) (с. 103–104).

3. На с. 152 читаємо: «ЕР з пропуском дієслів типу *треба, можна, потрібно* тощо в досліджуваних творах зафіксовано лише кілька випадків». Хочемо уточнити, які критерії взяла за основу Альона Сергіївна, надавши саме такого частининомовного статусу цим словам. Як відомо, мовні одиниці аналізованого зразка зазвичай зараховують до прислівників, рідше кваліфікують як слова категорії стану. Наприклад, Л. І. Коломієць й А. В. Майборода в академічному виданні «Сучасна українська літературна мова. Морфологія» (Київ, 1969) за редакцією І. К. Білодіда вважають їх предикативними прислівниками (с. 440–443), К. Г. Городенська у колективній праці «Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія» (Київ, 2017) – «перехідними одиницями між модальними і предикативними прислівниками» (с. 538), В. О. Горпинич у «Морфології української мови» (Київ, 2004) – словами категорії стану (станівником) (с. 239).

4. Поодинокі, проте виявляємо деяку невідповідність між теоретичним та ілюстративним матеріалом. Зокрема, у п. 3.3.1.2.1 «Синтаксичний повтор означень» подано речення *Матій між тим засвітив каганець з жовтого бориславського воску, і в його світлі лиця зібраних рипників видавались жовтими та понурими, мов лиця трупів* («Борислав сміється») (с. 197), у якому виділені прикметники (*жовтого, жовтими*) виконують різну синтаксичну роль: в означальній позиції перебуває тільки перший, а другий структурує складений іменний присудок.

У п. 3.3.1.2.3 «Синтаксичний повтор обставин» Альона Сергіївна описує засоби експлікації повторюваних обставин, серед яких цілком аргументовано розглядає дієприслівниковий зворот. На підтвердження висунутого теоретичного положення подає речення, що, на нашу думку, потребують додаткового коментаря: – *Батьки наші навчали нас, що, хочячи зачати якесь діло щасливо, хочячи довершити єго щасливо і хочячи уживати єго плодів щасливо, треба передовсім з'єднати собі духів місяця* («Борислав сміється»); *І справді, вона сиділа на лавочці, все вдивлена в його вікно, немов ждала його. Коли наблизився, вона не здивувалася і не збентежилась, немов ждала його* («Перехресні стежки») (с. 204–205). Варто уточнити, що перша конструкція містить повтор не відокремлених поширених обставин, а опорних та деяких залежних компонентів, які їх моделюють. У двох наступних реченнях виділений фрагмент *немов ждала його* не має ознак дієприслівникового звороту.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

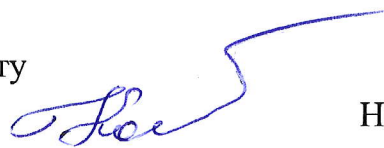
Висловлені зауваження й питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. А. С. Кучер вдалося зреалізувати новаторський підхід до опису художнього мовлення І. Франка, усебічно схарактеризувати обрані синтаксичні одиниці, з'ясувати їхній функційно-прагматичний потенціал у контексті мовностилістичної еволюції творів письменника, що дає підстави вважати дисертаційну працю цілісним, науково виваженим, завершеним дослідженням, результати якого знайдуть віддзеркалення теоретичному й застосовному мовознавстві та лінгводидактиці.

11. Загальна оцінка дисертації й наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з огляду на дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Альони Сергіївни Кучер відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а Альона Сергіївна Кучер заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови та лінгводидактики
факультету філології та журналістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КОСТУСЯК

